

סימן ו - אמירת קדיש יתום באמצע פסוקי דזמרא

שאלה

אני אבל על אימי, ואומר עליה קדיש מדי יום. אני רגיל להתפלל בנחת, וקשה לי להספיק את פסוקי דזמרא, אם אני מתחיל יחד עם החזן, ולכן, רציתי לדעת אם כשאני לא ניגש להתפלל, ומישהו אחר מתפלל שחרית, אני יכול להתחיל את התפילה לפני כן, ולומר קדיש יתום כשהציבור יתחיל את פסוקי דזמרא. הבעיה היא, שאני אהיה אז כבר אחרי ברוך שאמר. האם מותר לי להפסיק בפסוקי דזמרא כדי לומר קדיש?

תשובה

אתה רשאי להתחיל להתפלל קודם, וכשיגיע הציבור לאמירת קדיש דרבנן או קדיש יתום, תאמר את הקדיש. ולכתחילה, יש להשתדל שאמירת הקדיש תהיה בין הפרקים.

נימוקים

א. מעלת קדיש יתום

המקור המפורסם ביותר והקדום ביותר לעניינו של קדיש יתום הוא מעשה המופיע באור זרוע (שבת סימן נ):

מעשה בר' עקיבה שראה אדם אחד שהיה ערום ושחור כפחם, והיה טוען על ראשו כטען עשרה טעונין, והיה רץ כמרוצת הסוס. גזר עליו ר' עקיבה והעמידו. ואמר לאותו האיש למה אתה עושה עבודה קשה כזאת?...אמר לו... אותו האיש מת הוא ובכל יום ויום שולחים אותי לחטוב עצים ושורפין אותי בהם... אותו האיש אין לו תקנה. אלא שמעתי מהם דבר שאינו יכול להיות, שאילמלי היה לו לזה העני בן שהוא עומד בקהל ואומר ברכו את ה' המבורך ועונין אחריו ברוך ה' המבורך... יאמר יתגדל ועונין אחריו יהא שמייה רבה מברך, מיד מתירין אותו האיש מן הפורענות... וכן מצא מורי ה"ר אלעזר מוורמשא דתנא דבי אליהו רבא דקטן האומר יתגדל מציל אביו מן הפורענות.

דברים אלו מובאים גם בארחות חיים (הלכות אבל אות לא) ובעוד ראשונים. בספר החיים (לר' חיים ברבי בצלאל, אחי המהר"ל) כתב שאמירת הקדיש באה כנגד עוון חילול השם של הנפטר, שכנגדו הבין מקדש את שם ה'. ובגשר החיים (חלק א, פרק ל אות ד) כתב, שמעלת הקדיש היא גם מצד צידוק הדין. שהאבל עלול מתוך מרירות הלב להרהר חס וחלילה אחרי מידותיו של הקב"ה, וכשהוא אומר את הקדיש, הרי הוא מקבל עליו את דין מלכות שמים.

ב. מידת החיוב בקדיש יתום

הרמ"א (יו"ד שעו, ד) כותב:

ונמצא במדרשות לומר קדיש על אב. על כן נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא י"ב חדש, וכן נהגו להפטיר בנביא, ולהתפלל ערבית במוצאי שבתות שהוא הזמן שחוזרין הנשמות לגיהנם, וכשהבן מתפלל ומקדש ברבים, פודה אביו ואמו מן הגיהנם. פשטות לשונו של הרמ"א, שמדובר במנהג. ויש בראשונים שהתנסחו שיש כאן תקנה (כך לשונו של הריב"ש קטו למשל).
בים של שלמה (קידושין פרק א אות סג) כתב שאחר שיש מנהג לומר קדיש לעילוי נשמת הנפטרים, שוב יש בכך גם חיוב מצד כבוד הורים. כשם שמצינו בגמרא (קידושין לא:): שבתוך י"ב חודש אדם צריך לומר, כשמזכיר את שם אביו, "הריני כפרת משכבו", משום החובה לכבד את הוריו גם לאחר מיתתם, הרי שגם אמירת קדיש היא חובה. וכן כתב גם הרד"ך (בית ל אות ב).

ג. הפסק בפסוקי דזמרא לצורך אמירת קדיש

בשו"ת רב פעלים (חלק ב, או"ח יד) דן בשאלה אם יתום רשאי להפסיק באמצע פסוקי דזמרא כדי לומר קדיש, כגון שהציבור הגיעו לקדיש שאחרי ישתבח, כשהיתום באמצע פסוקי דזמרא. ומדובר במקום שבו נהגו ששליח הציבור אומר רק את קדיש תתקבל, ושאר הקדישים גם כגון הקדיש שאחרי פסוקי דזמרא, אומרים היתומים.
לדעתו, היתום רשאי, ואף חייב להפסיק ולומר קדיש. והוא נותן לכך שני טעמים:
הטעם הראשון הוא, שאמירת הקדיש היא חלק ממבנה התפילה. על פי האר"י, כל חלק בתפילה מסתיים בקדיש, ובכלל זה הקדיש שאחרי הקרבנות, הקדיש שאחרי פסוקי דזמרא, הקדיש שאחרי תחנון ועוד. כיוון שמדובר בקדיש שהציבור חייבים לומר אותו, כחלק מתקנת התפילה, היתום רשאי להפסיק באמצע פסוקי דזמרא, כדי להוציא את הרבים ידי חובתם בקדיש. כעין כהן שקראו לו לעלות לתורה כשהוא באמצע פסוקי דזמרא, שעולה לתורה (שו"ע או"ח סו, ד).

הטעם השני הוא, שכיוון שהיתומים אומרים את הקדיש לכבוד אביהם, אם לא יאמר קדיש, הרי הוא כאילו מבזה את אביו. ונמצא, שכשם שמותר להפסיק מפני הכבוד, מותר להפסיק בפסוקי דזמרא משום כבודו של אביו.

ויש נפקא מינה בין שני הטעמים, כשיש עוד יתומים בבית הכנסת. שלטעם הראשון, הרי היתומים האחרים יכולים להוציא ידי חובה את הציבור. אבל לטעם השני, סוף סוף, ישימו לב שאינו אומר קדיש על אביו, וירננו אחריו שהוא מבזה את אביו.

בעקבות דבריו של הרב פעלים, פסק כך גם ביביע אומר (חלק ז, או"ח י), מטעמו השני של הרב פעלים. ולפי זה, אם היתום נמצא באמצע פסוקי דזמרא והגיעו לקדיש, רשאי להפסיק ולומר קדיש.

עוד נעיר, שבנדון דידן, היה אפשרות להציע שתתחיל להתפלל יחד עם הציבור, ותדלג בפסוקי דזמרא. אבל ראיתי בהליכות שלמה (תפילה, פרק ראשון, דבר הלכה אות ג) שכתב: ואם אין לו אפשרות להתפלל אלא עם ציבור המתפלל במרוצה, רשאי להתחיל תפילתו לפניהם, אע"פ שיצטרך לענות ברכו באמצע תפילתו. וטוב שישתדל שעניית ברוך ה' המבורך וכו' תהא בין הפרקים. ובפשטות, הוא הדין בנדון דידן.

